

**GHID PRIVIND APATRIDIA NR. 1:
Definiția „apatridului” din Articolul 1(1) al
Convenției privind statutul apatrizilor din 1954**

UNHCR publică prezentul Ghid în conformitate cu responsabilitățile aferente mandatului său în legătură cu rezolvarea problemei apatridiei. Aceste responsabilități au fost inițial limitate la apatrizii care aveau și statutul de refugiat, conform prevederilor alineatului 6 (A) (II) al Statutului UNHCR și Articolului 1 (A) (2) al Convenției privind statutul refugiaților din 1951. Pentru a duce la îndeplinire funcțiile prevăzute în Articolele 11 și 20 ale Convenției privind reducerea cazurilor de apatridie din 1961, mandatul UNHCR a fost extins pentru a acoperi și persoanele care îndeplinesc condițiile respectivei Convenții, prin Rezoluțiile Adunării Generale 3274 (XXIX) din 1974 și 31/36 din 1976. Agenției i-au fost încredințate responsabilități privind populația generală de apatrizi prin Concluzia 78 a Comitetului Executiv al UNHCR, care a fost avizată de Adunarea Generală prin Rezoluția 50/152 din 1995. Ulterior, în Rezoluția 61/137 din 2006, Adunarea Generală a avizat Concluzia 106 a Comitetului Executiv care prevedea patru arii majore de responsabilitate pentru UNHCR: identificarea, prevenirea și reducerea cazurilor de apatridie, precum și protecția apatrizilor.

Prezentul Ghid este rezultatul unei serii de consultări organizate cu experți în contextul celei de-a 50-a aniversări a Convenției privind reducerea cazurilor de apatridie din 1961 și s-a bazat în cea mai mare măsură pe *Sinteza concluziilor întâlnirii între experți cu privire la conceptul de apatrid conform dreptului internațional*, organizată la Prato, în Italia, în mai 2010. Acest Ghid trebuie citit și interpretat în legătură cu viitoarele materiale *Ghid de proceduri pentru stabilirea faptului că o persoană este sau nu apatridă* și *Ghid privind statutul apatrizilor la nivel național*. Acest set de Ghiduri va fi publicat în timp util la și Manual al UNHCR privind apatridia.

Acest Ghid urmărește să ofere îndrumare juridică interpretativă guvernelor, ONG-urilor, practicienilor în drept, factorilor de decizie și domeniului judiciar, precum și personalului UNHCR și al altor agenții ale Națiunilor Unite implicate în rezolvarea problemei apatridiei.

I. INTRODUCERE

a) Prezentare generală

1. Convenția privind statutul apatrizilor din 1954 (Convenția din 1954) este singurul tratat internațional al cărui scop specific este reprezentat de reglementarea standardului de tratament al apatrizilor¹. Drept urmare, aceasta are o importanță deosebită în asigurarea protecției acestui grup vulnerabil.

2. Articolul 1(1) Convenției din 1954 stabilește definiția unui apatrid după cum urmează:

„În sensul prezentei convenții, termenul „apatrid” înseamnă o persoană care nu este considerată cetățean al niciunui stat, conform legii naționale a acestuia.”

Convenția nu permite rezerve cu privire la Articolul 1(1) și, astfel, această definiție are caracter obligatoriu pentru toate Statele Contractante ale tratatului. În plus, Comisia de Drept Internațional a concluzionat că definiția din Articolul 1(1) este parte a cutumei juridice². Acest Ghid nu se referă la Articolul 1(2) al Convenției din 1954, care stabilește circumstanțele în care persoanele care se încadrează definiției „apatridului” sunt totuși excluse de sub protecția acordată prin acest tratat.

3. Procedurile puse în aplicare de State pentru a determina dacă o persoană se califică sau nu pentru statutul de apatrid, în scopul Articolului 1(1), sunt considerate linii directe distincte, de vreme ce prezentul Ghid se axează pe criteriile de fond ale definiției, exceptând situațiile în care referințele încrucișate la ghidurile de proceduri sunt necesare³. Întrebările cu privire la drepturile și obligațiile apatrizilor fac, de asemenea, obiectul unor ghiduri distincte⁴.

4. Acest Ghid urmărește să sprijine Statele, UNHCR și pe ceilalți actori în interpretarea Articolului 1(1) pentru a facilita identificarea și tratamentul adecvat al beneficiarului Convenției din 1954. Suplimentar, acest Ghid își va dovedi relevanța într-o gamă largă de circumstanțe, cum ar fi interpretarea altor instrumente internaționale care se referă la apatrizi sau termenii aferenți care nu sunt nici aceștia definiți în tratate. În acest sens, s-a remarcat faptul că de vreme ce Convenția din 1954 nu a avut capacitatea de a atrage același nivel de ratificări/aderări ca și Convenția cu privire la statutul refugiaților din 1951 (Convenția din 1951) sau alte tratate în domeniul drepturilor omului, practica Statelor, inclusiv jurisprudența instanțelor naționale, în interpretarea Articolului 1(1) rămâne limitată.

b) Contextul Convenției din 1954

5. Convenția din 1954 are origini comune cu Convenția din 1951. Inițial, aceasta a fost concepută ca și proiect de protocol la tratatul privind refugiații. Cu toate acestea, la momentul adoptării Convenției din 1951, protocolul a fost lăsat în forma sa de proiect și a fost supus dezbaterilor unei conferințe speciale de negociere, unde a fost transformat într-un tratat de sine stătător cu privire la apatrizi. Cel mai important pentru scopul prezentului Ghid, însă, este faptul că Convenția din 1954 dă o definiție universală „apatridului” în Articolul 1(1).

¹ Convenția privind reducerea cazurilor de apatridie din 1961 vizează evitarea cazurilor de apatridie mai ales prin protecțiile incluse în legile naționale, reducând astfel amploarea fenomenului în timp. Protocolul special privind apatridia din 1930, care a intra în vigoare în 2004, nu se referă la standardele de tratament, dar vizează obligațiile specifice ale precedentului stat de cetățenie. Acest Protocol are doar foarte puține state contractante.

² Vezi pagina 49 a materialului *Articole privind protecția diplomatică cu comentarii*, al Comisiei de Drept Internațional, din 2006, care prevede că definiția din Articolul 1 „poate, fără niciun dubiu, fi considerată ca dobândind caracterul unei cutume”. Comentariul poate fi accesat la http://untreaty.un.org/ilc/guide/9_8.htm. Textul Articolului 1(1) Convenției din 1954 este utilizat în Articole privind protecția diplomatică cu comentarii pentru a da definiția apatridului.

³ Vezi *Ghidul de proceduri pentru a determina dacă o persoană este apatrid („Ghidul de proceduri”)*.

⁴ Vezi *Ghidul privind statutul apatrizilor la nivel național („Ghidul privind statutul”)*.

II. INTERPRETAREA ARTICOLULUI 1(1)

a) Considerente generale

6. Articolul 1(1) al Convenției din 1954 trebuie interpretat în corelație cu sensul uzual al textului, citit în context și având permanent în vedere obiectul și scopul⁵ tratatului. După cum este precizat și în preambulul acesteia și în *Travaux Préparatoires*, obiectul și scopul Convenției din 1954 sunt să asigure apatrizilor exercițiul cel mai larg posibil al acestor drepturi și libertăți fundamentale⁶. Elaboratorii au urmărit să îmbunătățească poziția apatrizilor prin reglementarea statutului acestora. Ca și regulă generală, deținerea unei cetățenii se preferă recunoașterii și protecției ca și apatrid. Drept urmare, în demersurile de asigurare a faptului că toți cei care se încadrează domeniului Convenției din 1954 beneficiază de pe urma prevederilor acesteia, este important să se recunoască și respecte statutul cetățeniei al unei persoane.

7. Articolul 1(1) se aplică în egală măsură unor contexte migratoare și nemigratoare. Există posibilitatea ca un apatrid să nu fi trecut niciodată o frontieră internațională, trăind în aceeași țară întreaga sa viață. Unii apatrizi însă, se pot regăsi și în rândurile refugiaților sau al persoanelor care se califică pentru acordarea protecției complementare⁷. Acei apatrizi care se încadrează obiectului Convenției din 1951 vor fi îndreptățiți la protecția acordată pe baza respectivului instrument, un aspect care va fi dezbătut pe larg în *Ghidul privind statutul*.

8. Persoanele care se încadrează domeniului de aplicare a prevederilor al 1(1) Convenției din 1954 sunt uneori denumite apatrizi „*de jure*”, chiar dacă această formulare nu este utilizată ca atare în textul Convenției. În contrast, în Actul Final al Convenției din 1961 se face referire la apatrizii „*de jure*”. Spre deosebire de apatrizii conform Articolului 1(1), termenul de apatrid „*de facto*” nu este definit în niciun instrument internațional și nu există niciun regim de tratat specific acestei categorii de persoane (referirea din Actul Final al Convenției din 1961 fiind limitativă și neavând caracter obligatoriu)⁸. O atenție aparte trebuie acordată ca cei care se califică pentru

⁵ Vezi Articolul 31(1) al Convenției de la Viena privind dreptul tratatelor care stabilește această regulă primară a interpretării. Articolul 31 continuă cu stipularea altor factori care prezintă relevanță în interpretarea prevederilor unui tratat, în timp ce metodele suplimentare de interpretare sunt enumerate în Articolul 32.

⁶ Vezi al doilea și al patrulea alineat al Preambulului:

„*Considerând* că Națiunile Unite și-au manifestat, în diferite ocazii, profundul interes pentru apatrizi și au depus toate eforturile pentru a asigura apatrizilor exercițiul cel mai larg posibil al acestor drepturi și libertăți fundamentale,
Considerând că este de dorit ca statutul apatrizilor să fie reglementat și îmbunătățit printr-un acord internațional...”

(Referirea la „drepturi și libertăți fundamentale” este o referire la Declarația Universală a Drepturilor Omului care este menționată în primul alineat al Preambulului).

⁷ Spre exemplu, ei se pot încadra regimului de protecție subsidiară al Uniunii Europene prevăzut în Directiva 2004/83/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind standardele minime referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească resortisanții țărilor terțe sau apatrizii pentru a putea beneficia de statutul de refugiat sau persoanele care, din alte motive, au nevoie de protecție internațională și referitoare la conținutul protecției acordate. Vezi, mai general, Concluzia nr. 103 (LVI) din 2005 a Comitetului Executiv al UNHCR privind formele complementare de protecție.

⁸ Cu privire la apatridia *de facto* vezi, spre exemplu, Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați, Secțiunea II.A. *Întâlnirii experților privind conceptul de apatrid în dreptul internațional* (Concluzii în rezumat), din 2010 (denumite în cele ce urmează „Concluziile de la Prato”)

1. Apatridia *de facto* a fost în mod tradițional corelată cu noțiunea de cetățenia efectivă, iar anumiți participanți au susținut opinia că cetățenia unei persoane poate să nu aibă un caracter efectiv, atât în interiorul, cât și în afara țării sale de cetățenie. În consecință, o persoană poate fi apatrid *de facto* chiar dacă se află în interiorul țării cetățeniei sale. Cu toate acestea, în rândul celorlalți participanți s-a remarcat o amplă susținere a abordării stipulate în documentul de discuție elaborat pentru întâlnire, care definește un apatrid *de facto* pe baza funcțiilor principale ale cetățeniei în dreptul internațional, acordarea de protecție de către stat cetățenilor săi, în străinătate.

2. Definiția este după cum urmează: apatrizii *de facto* sunt persoane în afara țării lor de cetățenie care nu pot sau, din motive temeinice, nu doresc să se supună protecției respectivei țări. Protecția în acest sens, se referă la dreptul la protecție diplomatică exercitate de un stat de cetățenie în vederea remedierii unui act injust la nivel internațional împotriva unuia dintre cetățenii săi, precum și protecție și asistență generală diplomatică și consulară, inclusiv cu privire la întoarcerea în statul de cetățenie.”

statutul de „apatrid” pe baza Articolului 1(1) al Convenției din 1954 să fie recunoscuți ca atare și să nu fie considerați în mod eronat apatrizi *de facto* pentru că altfel ei pot să ajungă să nu beneficieze de protecția garantată de Convenția din 1954. Acest Ghid vizează problemele de interpretare cu privire la definiția pe care Articolul 1(1) o dă apatrizilor, evitând totuși să îi califice cu titulatura de apatrizi *de jure*, de vreme ce acest termen nu se regăsește nicăieri în conținutul tratatului.

9. O persoană este apatrid din momentul în care sunt îndeplinite condițiile din Articolul 1(1) al Convenției din 1954. Astfel, orice constatare a unui stat sau a UNHCR că o persoană îndeplinește criteriile din Articolul 1(1) are mai degrabă un caracter declarativ decât unul constitutiv⁹.

10. Articolul 1(1) poate fi analizat împărțind definiția în două elemente componente: „nu este considerată cetățean ... conform legii naționale a acestuia” și „al niciunui stat”. Pentru a determina dacă o persoană este apatrid conform Articolului 1(1), abordarea cea mai practică este ca, înainte de toate, să se analizeze chestiunea „niciunui stat”, pentru că aceasta nu numai că va restrânge obiectul analizei, dar poate în plus să excludă din considerare, de la bun început, entitățile care nu îndeplinesc cerințele conceptului de „stat” conform dreptului internațional. Într-adevăr, în anumite situații, doar analiza acestui element în izolare se poate dovedi una decisivă, cum ar fi situația în care singura entitate cu care o persoană are o anumită legătură relevantă nu este un stat.

b) Interpretarea formulării „al niciunui alt stat”

Care sunt statele care trebuie supuse analizei?

11. Deși definiția din Articolul 1(1) este formulată ca negație („nu este considerată cetățean al niciunui stat”), o examinare a faptului dacă o persoană este apatrid se limitează la statele cu care o persoană are o legătură relevantă, în special prin nașterea pe teritoriul respectiv, descendență, căsătorie sau domiciliu obișnuit. În anumite cazuri, acest lucru poate restrânge domeniul de cuprindere al investigației la doar un singur stat (sau, într-adevăr la o entitate care nu este un stat)¹⁰

Ce este un „Stat”?

12. Definiția „statului” din Articolul 1(1) este fundamentată de modul în care acest termen a evaluat, în general, în dreptul internațional. Criteriile prevăzute în Convenția privind drepturile și obligațiile statelor de la Montevideo din 1933 continuă să fie relevante în acest sens. În conformitate cu respectiva Convenție, un stat este constituit atunci când o entitate are o populație permanentă, un teritoriu definit, un guvern efectiv și capacitatea de stabili relații cu alte state. Alți factori determinanți ai statalității, care s-au manifestat ulterior în discursul juridic internațional, includ caracterul efectiv al entității în cauză, dreptul la autodeterminare, interzicerea utilizării forței și consimțământul statului care a exercitat anterior controlul asupra teritoriului în cauză¹¹.

13. Pentru ca o entitate să fie un „stat” în scopul Articolului 1(1) nu este necesar ca aceasta să fi dobândit o recunoaștere universală pe scară largă a suveranității lor statale de către alte state

⁹ Implicațiile acestui fapt, în ceea ce privește efectul suspensiv al procedurilor de determinare și tratamentul persoanelor care așteaptă soluționarea procedurii de determinare a statutului de apatrid lor, sunt abordate în *Ghidul de proceduri* și în *Ghidul privind statutul*.

¹⁰ Problema cu privire la ce anume reprezintă o legătură relevantă este tratată în mai multe detalii în Ghidul de proceduri în contextul sarcinii probei necesare pentru stabilirea apartinței.

¹¹ Atunci când o entitate se pretinde un nou stat, dar maniera în care s-a afirmat implică o încălcare a normei *jus cogens*, acest lucru va da naștere unor întrebări cu privire la eligibilitatea pentru suveranitate statală. O normă *jus cogens* norm este un principiu al dreptului internațional cutumiar considerat a avea un caracter imperativ, adică prevalează asupra altor obligații (fie că au un caracter cutumiar sau de tratat), are caracter obligatoriu pentru toate statele și poate fi înlocuită doar de o altă normă imperativă. Exemple de norme *jus cogens* includ interzicerea utilizării forței și dreptul la auto-determinare.

sau să fi devenit stat membru al Organizației Națiunilor Unite¹². Diferențe de opinie în rândul comunității internaționale pot să apară cu privire la dacă o anumite entitate și-a dobândit suveranitatea statală. Parțial, acest lucru reflectă complexitatea unora dintre criteriile implicate și modul lor de punere în aplicare. Chiar și atunci când o entitate pare a îndeplini în mod obiectiv criteriile menționate în alineatul de mai sus, pot exista state care, din motive politice, aleg să nu recunoască sau să nu recunoască în mod active această entitate drept stat. În realizarea unei determinări în conformitate cu Articolul 1(1), un decident poate fi înclinat să privească spre poziția oficială a statului său cu privire la personalitatea juridică a unei anumite entități. O astfel de abordare poate însă să conducă la decizii care să fie influențate mai mult de poziția politică a guvernului unei state care realizează determinarea, decât de poziția respectivei entități în contextul dreptului internațional.

14. Odată ce un stat a luat ființă, în dreptul internațional există o prezumpție solidă cu privire la continuitatea acestuia, indiferent de caracterul efectiv al guvernului acestuia. Drept urmare, un stat care pierde un guvern central în funcție din cauza unui conflict intern poate în continuare să rămână „stat” în scopul Articolului 1(1).

c) Interpretarea formulării „nu este considerată cetățean ... conform legii naționale a acestuia”

Semnificația termenului „lege”

15. Referirea pe care Articolul 1(1) o face la „lege” trebuie citită în sens larg, pentru a include nu doar legislația, ci și ordinele de ministru, reglementările, ordinele jurisprudența instanțelor (în țările cu tradiția precedentului) și, acolo unde se pretează, și cutuma.¹³

Când o persoană „nu este considerată cetățean” conform legii și practicii unui stat?

16. Stabilirea faptului că o persoană nu este considerată cetățean în virtutea legii respectivului stat impune o analiză atentă a modului în care statul în cauză își pune în aplicare legile naționale asupra cazului specific al unei persoane, precum și a oricăror analize/hotărâri emise în fața de apel care pot să fi avut un impact asupra statutului individual¹⁴. Avem aici de-a face cu un amestec de fapt și de drept.

17. Adoptarea acestei abordări a examinării poziției unei persoane în practică poate conduce la o concluzie diferită de cea care ar deriva dintr-o analiză pur obiectivă a aplicării legilor naționale ale unei țări asupra situației unei persoane. Un stat nu poate urma în practică litera legii mergând chiar până acolo încât să ignore fondul acesteia. Referirea la „lege” din definiția pe care Articolul 1(1) o dă apatrizilor acoperă deci situațiile în care legea scrisă este modificată substanțial atunci când vine vorba de punerea ei în aplicare în practică.

Modalități automate și neautomate de dobândire sau retragere a cetățeniei

18. Majoritatea statelor fac uz de un amestec de modalități automate și neautomate de realizare a modificărilor aferente cetățeniei, inclusiv prin dobândirea, renunțarea la, pierderea sau retragerea cetățeniei¹⁵. În procesul de determinare dacă o persoană este cetățean al unui stat sau este apatrid, se poate dovedi de ajutor să se stabilească dacă statutul cetățeniei al

¹² Vezi totuși și lunga dezbatere cu privire la caracterul constitutiv față de caracterul declarativ al recunoașterii statelor. Prima doctrină consideră actul de recunoaștere ca fiind o condiție prealabilă a suveranității statale, în timp ce cea din urmă tratează recunoașterea ca fiind o simplă dovadă a statutului acesteia în dreptul internațional. Aceste abordări diferite contribuie și la complexitatea determinării suveranității statale a unei entități, în anumite cazuri.

¹³ O abordare similară este adoptată în Articolul 2(d) al Convenției europene privind cetățenia din 1997.

¹⁴ Această abordare reflectă principiul general de drept prevăzut în Articolele 1 și 2 ale Convenției de la Haga privind anumite chestiuni referitoare la conflictul de legi în materia cetățeniei din 1930.

¹⁵ Vă rugăm să luați notă de faptul că termenii pierdere și privare sunt folosiți aici în aceeași manieră ca și în Convenția din 1961: „pierdere” se referă la retragerea cetățeniei prin efectul legii (*ex lege*), iar „privare” se referă la retragerea cetățeniei inițiate de autoritățile statului.

respectivei persoane a fost sau nu influențat de mecanisme sau modalități automate sau neautomate.

19. Modalitățile automate sunt cele unde o modificare a statutului cetățeniei are loc prin efectul legii *ex lege*)¹⁶. În conformitate cu modalitățile automate, cetățenia este dobândită de îndată ce criteriile prevăzute de lege sunt îndeplinite, cum ar fi nașterea pe un anumit teritoriu sau nașterea unor cetățeni ai unui stat. În contrast, în cazul modalităților neautomate, este necesar un act al unei persoane sau a unei autorități a statului înainte ca modificarea în statutul cetățeniei să aibă loc.

Identificarea autorităților competente

20. Pentru a stabili dacă un stat consideră o persoană ca fiind cetățean al său, se impune identificarea instituției (instituțiilor) care este (sunt) competentă (competente) în probleme de cetățenie într-o anumită țară cu care respectiva persoană are legături relevante. În acest context, competența se referă la referă la autoritatea responsabilă de acordarea sau retragerea cetățeniei unei persoane, sau de clarificarea statutului de cetățenie acolo unde cetățenia este dobândită sau retrasă automat. Autoritatea sau autoritățile competente vor fi diferite de la stat la stat, iar în multe cazuri vor fi chiar mai multe autorități competente implicate¹⁷.

21. Unele state au un singur organism centralizat care reglementează aspectele legate de cetățenie, care va reprezenta autoritatea competentă în scopul analizei statutului de cetățenie. Totuși, în alte state, vor exista mai multe autorități care pot determina cetățenia, fiecare dintre ele putând fi considerată autoritatea competentă, în funcție de circumstanțe. Astfel, nu este necesar ca o autoritate competentă să fie un organism central al statului. Un organism local sau regional sau un oficial consular pot la fel de bine să fie autorități competente¹⁸, iar în multe cazuri oficiali guvernamentali de nivel inferior vor fi chiar ei autoritatea competentă. Simpla posibilitate ca decizia unui astfel de oficial să fie ulterior schimbată de un oficial de rang mai înalt nu exclude clasificarea primului ca și autoritate competentă în scopul unei analize a Articolului 1(1).

22. Identificarea autorității sau autorităților competente implică stabilirea prevederii sau prevederilor legale în legătură cu cetățenia care pot fi relevant pentru o anumită situație a unei persoane și a autorității sau autorităților care sunt mandate să le aplice. Izolarea prevederilor legale aplicabile necesită o analiză a istoricului respectivei persoane și o înțelegere a legilor privind naționalitatea ale unui stat, în egală măsură, inclusiv interpretarea și aplicarea sau neaplicarea, în anumite cazuri, a legilor cetățeniei în practică.

23. Identitatea și numărul autorităților competente într-un anumit caz vor depinde în special de următorii factori:

- dacă modalitățile automate sau neautomate de dobândire, renunțare sau retragere a cetățeniei trebuie să fie avute în vedere sau nu; sau
- dacă trebuie sau nu examinate mai multe evenimente în legătură cu cetățenia.

Evaluarea dovezilor autorităților competente în modalitățile neautomate de dobândire sau retragere a cetățeniei

24. Identificarea autorității competente acolo unde este vorba de o modalitate neautomată de modificare a statutului cetățeniei poate fi relativ simplă. În cazul mecanismelor care depinde de

¹⁶ Vă rugăm să luați notă în acest sens de faptul că expresia „conform legii naționale a acestuia” din Articolul 1(1) nu este sinonimă cu „prin efectul legii”. Aceasta din urmă este term of art (utilizat, spre exemplu, în Convenția din 1961) care semnifică un mecanism care are un caracter automat. Definiția apatridului integrează cetățenia care poate să fi fost dobândită sau retrasă prin mecanisme neautomate și automate, în egală măsură.

¹⁷ Din afirmațiile de mai sus reiese că opiniile unui organism al statului care nu are competența să se pronunțe sunt lipsite de relevanță.

¹⁸ Vezi mai jos alineatele 32-33.

un act sau o decizie a unui organism al statului, respectivul organism va fi autoritatea competentă.

25. Spre exemplu, un minister al guvernului care decide cu privire la cererile de naturalizare va fi autoritatea competentă pentru respectivul mecanism. Poziția acestei autorități este în general una decisivă. Unele modalități neautomate care presupun un act al statului nu implică libera alegere din partea oficialului în cauză; dacă o persoană îndeplinește cerințele prevăzute de lege, oficialul va fi obligat să realizeze un anumit act de acordare sau retragere a cetățeniei¹⁹

26. În cazul modalităților neautomate, în care un act al statului este necesar pentru dobândirea cetățeniei, acesta va fi, în genera, sub forma unui document care consemnează respectivul act, cum ar fi un certificat de cetățenie. Această documentație va fi decisivă în dovedirea cetățeniei. În absența unei astfel de dovezi, se poate presupune că respectivul act necesar nu a fost dus la îndeplinire și cetățenia nu a fost dobândită²⁰. Această presupune a inexistenței cetățeniei poate fi înlăturată de declarații, măsuri sau dovezi ulterioare ale autorității competente care să indice faptul că cetățenia a fost în fapt acordată.

Evaluarea dovezilor autorităților competente în modalitățile neautomate de dobândire sau retragere a cetățeniei

27. În cazurile în care dobândirea sau pierderea cetățeniei se produc automat, niciun organism al statului nu este implicat în mod activ în modificarea statutului și nu sunt necesare acțiuni specifice din partea unei anumite persoane. Aceste modificări se produc prin efectul legii (*ex lege*) atunci criteriile prestabilite sunt îndeplinite. În majoritatea țărilor, cetățenia este dobândită automat fie prin nașterea pe teritoriu sau prin moștenire. Cetățenia mai este dobândită și de majoritatea persoanelor afectată de o succesiune statală²¹. Unele legi prevăd pierderea automată a cetățeniei, atunci când sunt îndeplinite anumite condiții, cum ar fi perioade prestabilite de reședință în străinătate, neînregistrarea sau nedeținerea unei declarații într-un anumit termen.

28. Atunci când cetățenia este dobândită automat, nu sunt de regulă emise documente de către stat în cadrul acestui mecanism. În aceste cazuri, certificatul de naștere este cel care asigură dovada locului nașterii și a părinților, asigurând în acest fel și dovada dobândirii cetățeniei, fie prin *jus soli*, fie prin *jus sanguinis*, mai degrabă decât să reprezinte baza oficială pentru dobândirea cetățeniei.

29. Atunci când sunt luate în considerare modalitățile automate de dobândire sau pierdere a cetățeniei, autoritatea competentă este orice instituție a statului care este însărcinată cu realizarea determinării statutului cetățeniei al unei persoane în sensul clarificării respectivului statut, mai degrabă decât al luării unei decizii dacă cetățenia trebuie acordată sau retrasă. Exemple de astfel de organisme sunt autoritățile de pașapoarte sau, într-un număr limitat de state, oficiile de stare civilă (acolo unde cetățenia este menționată în documentele de stare civilă, în special certificatul de naștere). Se poate ca într-un anumit caz să se afirme mai multe autorități competente de vreme ce mai multe organisme pot adopta poziții legitime cu privire la cetățenia unei persoane în cursul activităților cu care au fost însărcinate.

Considerente în cazurile în care practica statelor contravine modalităților automate de dobândire a cetățeniei

¹⁹ Vă rugăm să luați notă de faptul că o concluzie cu privire la calitatea de cetățean a unei persoane (sau la privirea acesteia de cetățenie) nu poate fi trasă înainte de finalizarea procedurii, vezi alineatul 43 de mai jos.

²⁰ Cererea de naturalizare sau de alte documente depusă în cadrul unei proceduri naționale neautomate nu este considerată o dovadă suficientă cu privire la determinarea de către stat a statutului cetățeniei respectivei persoane.

²¹ În anumite cazuri de succesiune statală însă, cetățenia unui stat succesor nu este automată, și, în loc, se vor utiliza modalități neautomate de dobândire a cetățeniei. Vezi *Articolele privind cetățenia persoanelor fizice în legătură cu succesiunea statelor cu comentarii*, din 1999 ale Comisiei de drept internațional, pentru o prezentare generală a practicii statului.

30. Atunci când autoritățile competente tratează o persoană ca și necetățean, chiar dacă această persoană pare a îndeplini criteriile pentru dobândirea automată a cetățeniei prin efectul legilor unei țări, poziția acesteia, mai degrabă decât litera legii, va fi cea care va fi determinantă în a trage concluzia că un stat nu consideră respectiva persoană drept cetățean. Acest scenariu se manifestă cu preponderență în cazurile de discriminare generalizată împotriva unui grup de persoane în ministerele guvernului sau acolo unde, în practică, legea care reglementează dobândirea automată prin naștere este ignorată în mod sistematic și persoanele trebuie să dovedească legături suplimentare cu un stat²²

Evaluarea cetățeniei în absența dovezilor poziției autorităților competente

31. Pot exista situații în care o persoană nu a intrat niciodată în contact cu autoritățile competente ale unui stat, posibil datorită faptului că dobândirea s-a produs automat prin naștere, iar o persoană a trăit într-o regiune fără servicii publice și nu a solicitat niciodată documente de identitate sau un pașaport. În aceste cazuri, este important să se evalueze atitudinea generală a statului în ceea ce privește statutul de naționalitate al persoanelor care se situează pe poziții similare. Dacă statul a dovedit în mod constant o atitudine pozitivă cu privire la recunoașterea, fără discriminare, a statutului de naționalitate al tuturor celor care par a se încadra domeniului de aplicare al legii incidente, spre exemplu în maniera în care sunt soluționate solicitările de documente de identitate, acest lucru poate indica faptul că persoana în cauză este considerată cetățean de stat. Cu toate acestea, dacă persoana aparține unui grup al cărui membri se confruntă cu refuzuri constante de a li se elibera documente de identitate emise doar cetățenilor, acest lucru poate indica faptul că respectiva persoană nu este considerată cetățean de stat.

Rolul autorităților consulare

32. Rolul autorităților consulare merită o atenție aparte. Un consulat poate fi autoritatea competentă responsabilă de parcurgerea etapelor necesare ale unui mecanism neautomat. Acest lucru are loc, spre exemplu, atunci când legile unei țări impun copiilor născuți de cetățenii acestuia peste hotare să fie înregistrați la consulate ca și precondiție pentru dobândirea cetățeniei părinților. Drept urmare, consulatul din țara nașterii respectivului copil va fi autoritatea competentă, iar poziția sa cu privire la cetățenia acestuia va fi determinantă, presupunând că nu este nevoie să se aibă ulterior în vedere un alt mecanism. Dacă unei persoane i se respinge această înregistrare sau este împiedicată să o solicite, aceasta nu va fi considerată cetățean în sensul Articolului 1(1).

33. Consulatele pot fi identificate ca și autorități competente în alte privințe. Atunci când o persoană dorește asistență din partea unui consulat, spre exemplu pentru prelungirea pașaportului sau obținerea de clarificări cu privire la statutul lor de cetățenie, un consulat este legitim obligat să adopte o poziție cu privire la statutul de naționalitate al respectivei persoane, în limitele autorității sale de protecție consulară. În acest demers, acesta va acționa ca și autoritate competentă. La fel stau lucrurile și atunci când o astfel de entitate răspunde solicitărilor adresate de alte state cu privire la statutul cetățeniei al unei persoane. În cazul în care consulatul este singura autoritate competentă să adopte o poziție la statutul cetățeniei al unei persoane, poziția acestuia va fi de regulă una decisivă. Atunci când există și alte autorități competente care au

²² Atunci când legile unui stat prevăd dobândirea automată a cetățeniei, dar în practică un stat impune cerințe suplimentare persoanelor pentru dobândirea cetățeniei, acest lucru nu reprezintă o negare a caracterului automat al legii în materie de cetățenie. Este mai degrabă vorba de o semnalare a faptului că, în practică, statul nu îi consideră pe cei care nu îndeplinesc cerințele extra-juridice drept cetățeni, ci, posibil, apatrizi, conform definiției din Articolul 1(1).

adoptat poziții cu privire la statutul cetățeniei unei persoane, pozițiile lor trebuie ponderate raportat la orice poziție adoptată de autoritățile consulare²³.

Solicitările adresate autorităților competente

34. În anumite cazuri o persoană sau un stat pot solicita calificări cu privire la statutul cetățeniei unei persoane de la autoritățile competente. Această nevoie se manifestă de regulă atunci când modul automat de dobândire sau pierdere a cetățeniei este implicat, sau atunci când o persoană poate să fi dobândit sau să fi fost privată de cetățenie prin intermediul mecanismului neautomat, dar nu se află în posesia niciunor documente justificative în acest sens. Aceste solicitări pot fi întâmpinate fie fără a li se răspunde, fie printr-un refuz din partea autorităților competente. Concluziile cu privire la lipsa unui răspuns trebuie trase doar după o anumită perioadă rezonabilă de timp. Dacă o autoritatea competentă aplică o politică generală de a nu răspunde niciodată unor astfel de solicitări, nu se poate trage nicio concluzie doar pe baza acestei lipse a unui răspuns. În schimb, atunci când practica dovedită a unui stat este de a răspunde acestor solicitări, lipsa unui răspuns va reprezenta, în general, o confirmare solidă a faptului că respectiva persoană nu este cetățean. Atunci când o autoritate competentă emite un răspuns pro-forma la o solicitare și este evident faptul că respectiva autoritate nu a examinat circumstanțele specifice ale poziției unei persoane, un astfel de răspuns va avea o greutate minimă. În orice caz, poziția autorității competente asupra solicitării privind statutul cetățeniei va fi pusă în balanță cu poziția adoptată de orice altă autoritate sau autorități competente implicate în cazul unei persoane²⁴.

Tratamentul diferențiat din partea autorităților competente

35. Evaluarea poziției autorităților competente devine una complexă atunci când o persoană a fost tratată diferențiat de diferiți actori ai statului. Spre exemplu, unei persoane i-a fost poate permis să beneficieze de prestații publice care, prin lege și în practică, sunt rezervate cetățenilor, dar la împlinirea vârstei legale i se refuză emiterea unui pașaport. În funcție de circumstanțele specifice ale cazului, tratamentul diferențiat poate reprezenta o situație de încălcare a drepturilor unei cetățean, consecința faptului că respectiva persoană nu a dobândit niciodată cetățenia respectivului stat, sau rezultatul privării unei persoane de cetățenie sau pierderea acesteia.

36. În cazurile în care există dovezi ale faptului că o persoană a dobândit cetățenia prin intermediul unui mecanism neautomat dependent de un act al unui organism al statului, refuzul ulterior al altor organisme ale statului de a acorda drepturile care sunt în general conferite cetățenilor indică faptul că drepturile acestei persoane sunt încălcate. Acestea fiind spuse, în anumite circumstanțe, natura acestui tratament ulterior poate evidenția faptul că statul și-a modificat poziția cu privire la statutul cetățeniei persoanei în cauză sau că cetățenia acesteia a fost pierdută sau retrasă.

37. Chiar și atunci când dobândirea sau retragerea cetățeniei s-a produs automat sau prin actul oficial al unei persoane, de cele mai multe ori, autoritățile statului vor confirma ulterior faptul că cetățenia a fost dobândită sau retrasă. Acest lucru se realizează în general prin procedurile de eliberare a documentelor de identitate. În ceea ce privește mecanismele de dobândire sau pierdere a cetățeniei fie automat, fie prin intermediul unui act oficial al unei persoane, o greutate mai mare va fi acordată opiniei autorităților competente responsabile de eliberarea documentelor de identitate care constituie dovada cetățeniei, cum ar fi pașaportul, certificatele de cetățenie și, acolo unde acestea sunt eliberate doar cetățenilor, cărților de identitate²⁵

²³ Vezi alineatul 37 cu privire la greutatea relativă ce urmează a fi acordată organismelor însărcinate cu eliberarea documentelor de identitate care indică statutul cetățeniei.

²⁴ Vă rugăm să luați notă de faptul că în situațiile de modificare neautomată a statului cetățeniei care impune un act al statului, existența (sau lipsa) documentelor eliberate în mod normal ca parte a acțiunii statului va fi decisivă în stabilirea cetățeniei. Vezi alineatul 26.

²⁵ Într-adevăr, alte autorități se pot consulta cu această autoritate competentă când adoptă o poziție cu privire la cetățenia unei persoane.

Cetățenia dobândită în mod eronat sau cu rea credință

38. În situația în care acțiunea autorității competente în cadrul unui mecanism neautomat este realizată în mod eronat (spre exemplu datorită unei interpretări eronate a legii ce urmează să fie aplicată) sau cu rea credință, acest lucru în izolare nu va fi de natură să invalideze statutul cetățeniei persoanei astfel dobândite. Acest lucru decurge din sensul uzual al termenilor folosiți în Articolul 1(1) al Convenției din 1954. Același lucru este valabil și dacă statutul cetățeniei unei persoane se modifică în urma unei solicitări frauduloase a respectivei persoane sau a unei solicitări care a inclus erori privind faptele materiale datorate neatenției. În sensul definiției, acordarea cetățeniei prin intermediul mecanismului neautomat va fi considerată valabilă chiar și atunci când nu există bază legală pentru respectiva acordare²⁶. Cu toate acestea, în anumite cazuri, statul, la descoperirea erorii sau a relei credințe în cadrul procedurii de cetățenie în cauză, va fi luat ulterior măsurile necesare pentru deposedarea persoanei de cetățenie, iar acest lucru va fi luat în considerare în determinarea poziției statului cu privire la statutul curent al persoanei.

39. Impactul fraudei sau erorii în dobândirea cetățeniei trebuie diferențiat de dobândirea frauduloasă a documentelor care pot fi prezentate ca dovadă a cetățeniei. Aceste documente nu vor susține în mod neapărat o constatare a cetățeniei de vreme ce, în multe cazuri, ele nu vor fi în legătură cu niciun mecanism de cetățenie, fie al automat sau neautomat, care să fi fost pus efectiv în aplicare cu privire la respectiva persoană.

Impactul procedurilor de apel/revizuire

40. În situațiile în care statutul cetățeniei unei persoane a făcut obiectul procedurilor de revizuire sau apel, de către o autoritate judecătorească sau alt organism, deciziile acestora trebuie luate în considerare. În statele care respectă în general principiile statului de drept²⁷, decizia organismelor apelate/de revizuire va reprezenta de regulă poziția statului cu privire la cetățenia persoanei în sensul Articolului 1(1), dacă, pe baza legii locale, deciziile acestora sunt opozabile puterii executive²⁸. Astfel, în situațiile în care autoritățile au tratat ulterior o persoană într-o manieră care nu este consecventă cu constatarea cetățeniei de către un organism de revizuire, acest lucru va reprezenta un caz de nerespectare a drepturilor unui cetățean, mai degrabă decât faptul că o persoană nu este cetățean.

41. O abordare diferită se poate justifica în țările unde puterea executivă are capacitatea de a ignora poziția puterii judecătorești sau a altor organisme de revizuire (chiar dacă acestea au, în drept, un caracter obligatoriu). Acesta poate fi cazul, spre exemplu, atunci când statele unde practica discriminării unui anumit grup este generalizată la nivelul instituțiilor statului. În astfel de situații, poziția autorităților statului conform căreia respectivele grupuri nu sunt formate din cetățeni va fi decisivă, mai degrabă decât poziția autorităților judecătorești care a reținut drepturile la cetățenie ale respectivelor grupuri.

42. Pot exista situații în care hotărârea unei instanțe într-o speță care nu privește direct persoane să nu aibă totuși implicații juridice asupra statutului cetățeniei respectivei persoane. Dacă hotărârea modifică, prin prisma legilor naționale, statutul naționalității acestei persoane, acest lucru va fi în general decisiv cu privire la cetățenia acesteia (sub rezerva calificării privind principiile statului de drept prevăzute de alineatul precedent). Acest lucru poate să apară, spre exemplu, atunci când, într-un anumit caz, interpretarea prevederilor care reglementează un

²⁶ Această situație poate fi deosebit de cea în care un cetățean este tratat doar prin prisma privilegiilor cetățeniei.

²⁷ „Statul de drept” este descris în Raportul *Statul de drept și justiția transnațională în societățile aflate în stare de conflict sau post-conflict*, al Secretarului General al Națiunilor Unite din 2004, drept:

„... un principiu al guvernancei în care toate persoanele, instituțiile și entitățile, publice și private, inclusiv statul în sine, sunt răspunzătoare în fața legilor care sunt promulgate public, puse în aplicare în mod egal și adjuocate în mod independent, și care sunt în conformitate cu normale și standardele dreptului internațional al drepturilor omului...”

²⁸ Excepțiile vor fi situațiile în care, conform legii naționale, constatarea judiciară are doar caracter de recomandare și nu obligatoriu pentru autorități.

mecanism de dobândire automată are efectul de a include un întreg corp de persoane în sfera de aplicare a respectivei prevederi, fără ca vreo din partea acestora sau a guvernului²⁹

Probleme legate de timp

43. Cetățenia unei persoane va fi evaluată la momentul determinării eligibilității pe baza Convenției din 1954. Nu este vorba de niciun exercițiu istoric sau cu caracter predictiv. Întrebarea ce necesită răspuns este dacă, la momentul realizării unei determinări pe baza Articolului 1(1), o persoană este sau nu cetățean al țării sau țărilor în cauză. Drept urmare, dacă este supusă parțial unui proces de dobândire a cetățeniei, dar respectivele proceduri nu au fost încă finalizate, această persoană nu va fi considerată un cetățean în sensul Articolului 1(1) al Convenției din 1954³⁰. Similar, în situațiile în care cerințele sau procedurile aferente pierderii, privării de sau renunțării la cetățenie au fost parțial îndeplinite sau finalizate, persoana rămâne cetățean în sensul definiției apatridului.

Renunțarea voluntară la cetățenie

44. Renunțarea voluntară se referă la un act de voință prin care o persoană renunță la statutul cetățeniei sale. Acest lucru ia de regulă forma unei declarații verbale sau scrise. Retragerea ulterioară a cetățeniei se va produce automat sau la alegerea autorităților³¹. În anumite state renunțarea voluntară la cetățenie este tratată ca și temei pentru excluderea unei persoane din sfera de aplicare a Articolului 1(1). Cu toate acestea, Convenția din 1954 nu permite acest lucru. Obiectul și scopul tratatului, de a facilita exercitarea de către apatrizi a drepturilor omului specifice lor, au aceeași relevanță și în cazurile voluntare și în cele de retragere involuntară a cetățeniei. Într-adevăr, în multe cazuri, renunțarea poate să fi avut un obiectiv legitim, spre exemplu, îndeplinirea condițiilor pentru dobândirea unei alte cetățenii, iar persoana să se fi așteptat la doar o scurtă perioadă de timp ca apatrid. Problema voinței unei persoane nu prezintă relevanță în determinarea eligibilității sale pentru recunoașterea sa ca apatrid ulterior pe baza Articolului 1(1), dar se poate preta chestiunii tratamentului aplicat ulterior. Cei care au renunțat în mod voluntar, la cetățenia lor pot avea capacitatea de a redobândi respectiva cetățenie, spre deosebire de alți apatrizi. Disponibilitatea protecției în alt stat poate avea un impact asupra statutului ce urmează a fi acordat odată cu recunoașterea, iar, ca atare, această chestiune va fi explorată pe larg în Ghidul privind statutul.

Conceptul de cetățenie

45. Evaluarea legilor cetățeniei unui stat trebuie să aibă în vedere faptul că terminologia folosită pentru a descrie un „cetățean” diferă de la țară la țară. Spre exemplu, alte etichete care pot fi aplicate pot fi „național”, „subiect”, „*national*” în limba franceză și „*nacional*” în limba spaniolă. Mai mult, în cadrul aceluiași stat pot exista diferite categorii de cetățenii, cu nume diferite și drepturi asociate. Convenția din 1954 vizează ameliorarea efectului negativ, din perspectiva demnității și securității, al nesatisfacerii de către o persoană a unui aspect fundamental al sistemului de protecție a drepturilor omului: existența unei relații între cetățean și stat. Drept urmare, definiția apatridului din Articolul 1(1) include un concept al cetățeanului care reflectă o legătură formală, de natură politică și juridică, între persoană și un anumit stat. Acest lucru diferă de conceptul de naționalitate care vizează apartenența la un anumit grup religios, lingvistic sau etnic³². Ca atare, conceptul de cetățean, conform tratatului, este în consecvență cu înțelegerea tradițională a

²⁹ Spre exemplu, acesta va fi cazul atunci când o instanță hotărăște că prevederile legislației naționale care guvernează dobândirea automată a cetățeniei de către persoanele născute pe teritoriul înainte de o anumită dată se aplică unui întreg grup etnic, în ciuda unor declarații contrare ale guvernului.

³⁰ Aceeași abordare se aplică și în situația în care persoana nu urmat sau epuizat căile de atac în legătură cu refuzul sau retragerea cetățeniei.

³¹ Renunțarea voluntară trebuie deosebită de pierderea cetățeniei datorită nerespectării formalităților, inclusiv în situația în care persoana în cauză cunoaște cerințele aplicabile, dar alege totuși să le ignore.

³² Acest sens al cetățeniei se regăsește, spre exemplu, în definiția refugiatului din Articolul 1A(2) al Convenției privind statutul refugiaților din 1951, în legătură cu fraza „teama justificată de a fi persecutat din motiv de rasă, religie, cetățenie...” (accentuarea adăugată de autori).

acestui termen în dreptul internațional: adică persoană asupra căreia statul consideră ca are jurisdicție pe baza cetățeniei, inclusiv dreptul de a ridica pretenții împotriva altor state pentru relele tratamente aplicate acestora.

46. Atunci când statele acordă un anumit statut juridic anumitor grupuri de persoane asupra cărora ele consideră că au jurisdicție pe baza unei legături de cetățenie, mai degrabă decât o formă de rezidență, atunci o persoană care aparține acestei categorii va fi un „cetățean” în sensul Convenției din 1954. În general, acest statut va fi cel puțin asociat cu dreptul de a intra, reintra și stabili rezidența pe teritoriul statului, dar pot exista situații în care, din rațiuni istorice, intrarea să fie permisă doar pe un teritoriu fără caracter metropolitan al unui stat. Faptul că diferitele categorii de cetățenie din interiorul unui stat au asociate drepturi diferite, nu îi împiedică pe titularii acestora să fie tratați ca „cetățean” în sensul Articolului 1(1). La fel nici faptul că în unele țări drepturile asociate cetățeniei sunt mai puțin numeroase decât cele de care se bucură cetățenii altor state sau, într-adevăr, sunt inferioare celor impuse în ceea ce privește obligațiile internaționale privind drepturile omului³³. Deși problema drepturilor restrânse poate da naștere altor probleme legate de caracterul efectiv al cetățeniei și încălcarea obligațiilor internaționale privind drepturile omului, acest lucru nu se pretează aplicării definiției apatridului din Convenția din 1954³⁴.

47. Nu există nicio cerință implicită privind o anumită legătură „autentică” sau „efectivă” în conceptul de „cetățean” în Articolul 1(1)³⁵. Cetățenia, prin natura sa, reflectă o legătură între stat și o persoană, de cele mai multe ori în baza nașterii pe teritoriu sau descendenței unui cetățean, iar acest lucru este deseori evident în criteriile de dobândire a cetățeniei din majoritatea țărilor. Cu toate acestea, o persoană poate fi în continuare un „cetățean” în sensul Articolului 1(1) în ciuda faptului că nu a fost născută sau nu este în rezidență obișnuită al statului presupusei cetățenii.

48. Conform dreptului internațional, statele au o largă autoritate în acordarea și retragerea cetățeniei. Această autoritate poate fi circumscrisă tratatului. În special, există numeroase interdicții în tratatele globale și regionale ale drepturilor omului cu privire la discriminarea pe anumite motive, cum ar fi rasa, care se aplică acordării, pierderii și privării de cetățenie³⁶. Interdicțiile, în ceea ce privește dreptul internațional cutumiar, nu sunt atât de clare, deși un exemplu poate fi reprezentat de motivul rasei.

49. Acordarea, refuzul sau retragerea cetățeniei în contravenție cu obligațiile internaționale nu trebuie trecute cu vederea. Ilegalitatea la nivel internațional este, în general, lipsită de relevanță în sensul Articolului 1(1). Alternativa ar fi ca o persoană care a fost deposedată de cetățenia sa într-o manieră care să nu fie consecventă cu dreptul internațional să fie totuși considerată un „cetățean” în sensul Articolului 1(1); o situație care, după cum se pare, este inconsecventă cu obiectul și scopul Convenției din 1954³⁷.

³³ Vă rugăm să luați notă de faptul că ceea ce are cu adevărat importanță sunt drepturile asociate cetățeniei, nu dacă respectivele drepturi au fost efectiv respectate în situația specifică a unei persoane.

³⁴ Din punct de vedere istoric, nu par să existe în dreptul internațional cerințe care să impună cetățeniei să aibă un anumit conținut de drepturi și obligații, spre deosebire de crearea de către aceasta a unor obligații între state.

³⁵ Aceste concepte s-au afirmat în domeniul protecției diplomatice, adică aceea arie a dreptului internațional cutumiar care reglementează dreptul unui stat de a lua măsuri diplomatice și de altă natură împotriva altui stat în numele unui cetățean al său ale cărui drepturi și interese au fost prejudiciate de celălalt stat. Comisia de Drept Internațional a subliniat recent de ce aceste concepte nu trebuie aplicate dincolo de un set restrâns de circumstanțe; vezi pagina 33 din *Articolele privind protecția diplomatică cu comentarii*, din 2006, disponibile la adresa http://untreaty.un.org/ilc/guide/9_8.htm.

³⁶ Un exemplu este reprezentat de Articolul 9 al Convenției privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor, din 1979, care garantează că toate femeile vor avea drepturi egale cu cele acordate bărbaților în ceea ce privește capacitatea lor de a conferi cetățenie copiilor lor și cu privire la dobândirea, modificarea sau reținerea cetățeniei lor (de regulă la căsătoria cu un străin).

³⁷ Excepția de la abordarea generală poate fi reprezentată de situațiile în care o încălcare a dreptului internațional este echivalentă cu violarea unei norme imperative a dreptului internațional. În aceste circumstanțe, statele pot fi obligate să nu recunoască drept legale situațiile create ca urmare a respectivei încălcări. Acest lucru poate să implice chiar și nerecunoașterea statutului cetățeniei, posibil incluzând și modul în care acest statut este tratat în determinările realizate conform Articolului 1(1). Domeniul exact de cuprindere al acestei obligații instituite prin dreptul internațional cutumiar rămâne de discutat.